

گفتاری در باب

مؤلف: حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مدظله العالی)

دفتر نشر آراء و ضرورت‌های اسلامی مجلس خبرگان

مقدمه

حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) اوایل دهه‌ی پنجاه، مسجد کرامت مشهد را پایگاهی برای فعالیت‌های دینی و انقلابی خود قرار داده بودند و ضمن اقامه‌ی نماز جماعت شبها پس از نماز در قالب شرح آیات و روایات منتخب به بیان معارف اسلامی میپرداختند.

از جمله در زمستان سال ۵۲ مصادف با اواخر سال ۱۳۹۳ و اوایل سال ۱۳۹۴ هجری قمری به شرح حدیث مکارم الاخلاق که در آن به ده ویژگی پیامبران اشاره شده، پرداختند. معظّم‌له ضمن تبیین این صفات، اهتمام ویژه‌ای به زدودن برداشتهای غلط از این معارف اساسی، در اذهان مخاطبان عمدتاً جوان خود داشتند، گویانکه به واقع باز تعریف این صفات با رویکرد انقلابی که در بطن این مفاهیم وجود داشت، جوانان انقلابی را در مسیر مبارزات اسلامی عمیق‌تر و راسخ‌تر مینمود. یکی از این صفات که در متن روایت شریف به عنوان سؤمین صفت بیان شده «صبر» است.

مفهوم «صبر» از مفاهیمی بود که مورد برداشتهای غلط قرار گرفته بود. معظّم‌له در ابتدای این بحث شجاعانه و البته با اشاره و کنایه، بیان می‌کنند که جامعه‌ی امروز ما تحت سلطه‌ی ستمگران است و فهم غلط از

مفهوم صبر، باعث شده است با بی تحرکی نسبت به ستمهای آنان، مجال بیشتری برای ظالمان فراهم آید.

«وقتی به ملتی فقیر و عقب مانده که دستخوش هرگونه نابسامانی و پریشانی است یا به مردمی مظلوم که دچار هزاران ستم و نامردمی اند یا به جامعه‌ای که با فساد اخلاق و فقر سنجایای انسانی روبرو است و یا هر فرد یا جمعی که به صورتی در منجلاب بدبختی‌ها و سیه‌روزی‌ها غوطه‌ور است، گفته شود صبر کنید، اولین نتیجه‌ای که از این موعظه گرفته میشود آن است که شربت تلخ و مهلک شرایط رویاروی، برای آنان قابل تحمل گشته؛ نه فقط در صدد دگرگون کردن وضع و تدارک نجات خویش برنمی‌آیند بلکه با یادآوری پاداش موهومی که براین بی تفاوتی و خونسردی مقرر شده است از وضع خود خرسند و خشنود نیز بوده، آن را فوزی عظیم می‌پندارند.

پیدا است که رواج چنین روحیه‌ای در چنان جامعه‌ای تا چه اندازه به سود طبقات سودجو و ظالم و به زیان طبقات جورکش و مظلوم است»^۱.

ایشان چنین برداشتی از «صبر» را دقیقاً مخالف معارف قرآنی و روایی در این زمینه میدانند که براساس آن، «صبر» به اهرمی تبدیل میشود که سنگین‌ترین موانع و بزرگ‌ترین مشکلات را با سهولت و توأم با نتیجه‌گیری صددرصد مثبت، برطرف می‌سازد و در یک جامعه‌ی بدبخت، کلید همه‌ی خوشبختی‌ها و سپیدبختی‌ها به شمار می‌آید»^۲.

از این رو صبر - به مثابه‌ی یکی از فضایل اخلاقی - در نظر ایشان این‌گونه تعریف میگردد: «مقاومت آدمی در راه تکامل، در برابر انگیزه‌های شرآفرین، فسادآفرین و انحطاط‌آفرین»^۳ و این تعریف با بهره‌گیری از مثال کوهنوردی که با هدف فتح قله، قدم در راه کمال میگذارد، شرح میشود.

۱. صفحه‌ی ۴ کتاب حاضر.

۲. صفحه‌ی ۴ کتاب حاضر.

۳. صفحه‌ی ۶ کتاب حاضر.

از نکات جالب توجه دیگر در این کتاب، تعریضهای صریح به شاه ستمگر و خونریز پهلوی در دوران خفقان دهه‌ی ۵۰، و دعوت مخاطبان به بیان مفاسد آن دستگاه ظالم است:

«باید صبر کرد، یعنی از برق نگاه تند و خشم‌بار ستمگری که فساد و طغیان‌ش ملت‌ی را به فساد و انحطاط کشانیده و قهر و اعتراض بر او را بر همه‌کس لازم ساخته، هراس به دل راه نداد و طشت رسوایی او را از بام بلند این وظیفه‌ی انسانی به زیر افکند.»^۱

معظم‌له با شرح سه قسم صبر - یعنی صبر بر انجام واجبات، و صبر در برابر انجام معصیت، و صبر هنگام مصیبت - با استفاده از معارف دینی و شواهد تاریخی بر اهمیت بیشتر قسم دوم تأکید میکنند.

ایشان قسم سوم - یعنی صبر هنگام مصیبت - را به دو نوع تقسیم میکنند: صبر در برابر مصیبت‌های اختیاری و غیر اختیاری. و اینگونه شرح میدهند که مصیبت‌های اختیاری، مشکلاتی است که به سبب انتخاب شخص و قرار گرفتن در مسیر مبارزه و حرکت در راه انبیا پیش می‌آید.

در ادامه ایشان با تعریض به افراد عافیت طلب که به گوشه‌ای خزیده و مبارزه را کنار گذاشته‌اند، و با بیان روش تقویت این نوع از صبر در برابر مصیبت، این بخش را به پایان می‌برند.

بخش پایانی کتاب نیز به آثار و فواید دنیوی صبر اختصاص دارد که با مثال‌هایی تاریخی، انگیزه‌ی لازم برای تحمل مشکلات و سختی‌ها را در مخاطب تقویت میکند.

کتاب گفتاری در باب صبر مشتمل بر پنج نوبت از جلسات مسجد کرامت است که بنابر اسناد ساواک از تاریخ ۱۳۵۲/۱۱/۲ آغاز شده است. متن پیاده شده‌ی این جلسات در سال ۱۳۵۴ با بازنویسی و تنظیم حضرت

آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) و با کارسازی مبارز مجاهد مرحوم سید حسین نیری تهرانی توسط نشر غدیر به چاپ رسیده و پس از پیروزی انقلاب بارها توسط دفتر نشر فرهنگ اسلامی منتشر شده است. آن چنان که در مقدمه‌ی چاپ اول آن آمده مؤلف معظّم بنا داشتند مفاهیم مندرج در این سلسله جلسات و برخی مفاهیم دیگر را در قالب کتب سهل الوصول به دست چاپ بسپارند که شرایط بعدی مانع از این مهم می‌گردد. مؤسسه‌ی انقلاب اسلامی ان شاء الله با دسترسی به نوارهای صوتی جلسات مذکور، پس از انتشار این مجلد، مباحث موجود از آن جلسات را در قالب مناسبی آماده و در دسترس علاقه‌مندان قرار خواهد داد.

و من الله التوفیق

فهرست مطالب

۳.....	برداشت عامیانه از صبر
۴.....	نظری کلی به مدارک صبر
۶.....	مفهوم اجمالی صبر
۸.....	اهمیت صبر از نظر روایات
۹.....	حدیث اول
۱۳.....	حدیث دوم
۱۴.....	موضع صبر در مجموعه ی قوانین اسلام
۱۸.....	میدانهای صبر
۲۰.....	[اقسام صبر]
۲۲.....	۱. صبر بر انجام تکالیف (طاعت)
۲۷.....	صبر بر طاعت در زندگی ائمه (علیهم السلام)
۲۸.....	نظری به قرآن
۲۹.....	۲. صبر در برابر معصیت
۳۲.....	اهمیت صبر در برابر معصیت
۳۳.....	نمونه ای از تاریخ
۳۷.....	نمونه هایی دیگر
۳۸.....	نظری به روایات
۴۴.....	۳. صبر در برابر حوادث ناگوار (مصیبت)
۴۸.....	صبر در مصیبت های اختیاری

- ۵۲..... راه‌های تلقین این شاخه از صبر
- ۵۴..... آثار و فواید صبر
- ۵۵..... الف) پایداری و پیروزی
- ۵۶..... [پاسخ به یک شبهه]
- ۶۰..... ب) آثار فردی و روانی صبر
- ۶۰..... ۱. پیدایش روح شکست‌ناپذیری
- ۶۴..... ۲. بروز خصلت‌های نیک و نهان
- ۶۵..... ۳. توجه و اتکاء بیشتر به خدا
- ۶۷..... نمایه‌ها